

Кримінально-правова характеристика зловживання владою чи службовим становищем

Мельник І.О. курсант 302 навчальної групи ННІ № 1 НАВС.

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук **Олійник О.С.**

Загально визнано, що зловживання в сфері службової діяльності вважаються невирішеною проблемою у світовому правовому просторі. Ці зловживання впливають на економіку і політику, право та ідеологію не тільки малорозвинених держав, а й світових лідерів. Наразі головним завданням є локалізація цих протиправних явищ, зменшення їх обсягу та галузей існування.

З використанням службового становища часто вчинюються такі злочини, як викрадення в особливо великих розмірах; незаконна приватизація державної чи комунальної власності; ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів); приховування злочинів тощо. Зловживання владою або службовим становищем також сприяє розвитку організованої злочинності.

В суспільстві, виконання службовими особами своїх службових обов'язків у порядку, передбаченому законом та іншими нормативними актами, впливає на здійснення правильної діяльності державного апарату, забезпечує нормальне функціонування підприємств, установ і організацій усіх форм власності, сприяє своєчасному та справедливому вирішенню соціальних проблем, слугує реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина, законних інтересів юридичних осіб. Навпаки, порушення службовими особами своїх службових повноважень підриває довіру громадян до державного апарату та призводить до небезпечних наслідків у політичній, правовій, соціальній, економічній та інших сферах.

У теорії кримінального права питанням відповідальності за посадові злочини приділялась значна увага. Ці питання були предметом спеціальних досліджень таких, зокрема, науковців, як П.П. Андрушко, О.О. Дудоров, А.А. Жижиленко, В.Ф. Кириченко, М.Й. Коржанський, М.Д. Лисов, М.І. Мельник, А.Б. Сахаров, О.Я. Светлов, А.Н. Трайнін, М.І. Хавронюк та ін.

Одним із найбільш розповсюджених службових злочинів в Україні і є зловживання владою або службовим становищем. Суб'єкт злочину у сфері службової діяльності переважно спеціальний, тобто вчинити його може, як правило, лише службова особа. Відповідно до п. 1 ст. 364 КК України, зловживання владою або службовим становищем визначається, як умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб, використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно заподіяло істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Статистика свідчить, що кількість посадових злочинів продовжує збільшуватися. Саме тому значного поширення набуло таке явище, як зловживання службовим становищем. Щодо найбільш розповсюджених сфер учинення даної групи злочинів є освіта, економіка, медичне обслуговування населення, правоохоронна діяльність.

Щоб притягнути винну службову особу до кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем, необхідно, передусім, встановити її компетенцію – коло обов'язків та прав, і лише після цього робити висновки щодо того, чи було зловживання з її боку. Для цього слід звертатись до нормативно-правових актів, що регулюють діяльність тієї чи іншої службової особи, її службових інструкцій.

Стаття 364 КК співвідноситься з наведеними та подібними іншими статтями як загальна і спеціальна норма. Таким чином, вона має застосовуватися у всіх можливих випадках зловживань службових осіб, коли відповідно відсутня спеціальна кримінально-правова норма.

Враховуючи наведене вище, можна вважати цю норму КК України додатковим важелем кримінально-правового характеру для дотримання службовими особами принципу діяти лише в межах своєї компетенції і в передбачений Конституцією України та законами спосіб. Зміст диспозиції ст. 364 КК, а також практика її застосування (зокрема, судова) свідчить про певну недосконалість даної статті, на чому зупиняються як законодавці, так і автори багатьох монографій.

Водночас слід зауважити, що висока інтенсивність міжнародного співробітництва України у правоохоронній сфері свідчить про відповідну якість національного законодавства, а тому

питання удосконалення і вироблення тих чи інших нормативно-правових актів є лише питанням часу.

При цьому, вирішуючи питання про боротьбу із діями такого характеру, не можна забувати про суть самої проблеми вчинення злочинів у сфері службової діяльності. Адже основна ціль, яку переслідують службові особи, це задоволення власних потреб, причому, як правило, матеріального характеру. Мотив вчинення таких злочинів майже завжди корисливий. У такому разі проблема службових злочинів у більшій мірі виходить за межі нормативно-правового регулювання, і стає вже предметом вирішення економічних, політичних, культурних та соціальних питань.